

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:04.06.2020 ✓Accepted/Kabul:12.06.2020

DOI:10.30794/pausbed.748134

Araştırma Makalesi/ Research Article

Kadioğlu, İ. A. (2020). "Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'nin Suriye'ye Sınır Ötesi Operasyonu ve Meşru Müdafaa Hakkı" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 41, Denizli, s.210-227.

ZEYTİN DALI HAREKÂTI: TÜRKİYE'NİN SURİYE'YE SINIR ÖTESİ OPERASYONU VE MEŞRU MÜDAFAA HAKKI

İ. Aytaç KADIOĞLU*

Özet

Suriye iç savaşı başladığından bu yana savaşın şiddetinden en çok etkilenen ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Bu makale, Türkiye'nin iç savaş sürerken DEAŞ ve PYD/YPG terör örgütlerinin hedefi haline gelmesi nedeniyle Suriye'ye yapmış olduğu en kapsamlı harekâtlardan biri olan Zeytin Dalı Harekâtı'nı sınır ötesinde meşru müdafaa hakkı bakımından analiz etmektedir. Uluslararası toplumda operasyonun meşru olup olmadığına sorgulanmasına rağmen, akademik literatürde bu konuda yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu makale, BM Antlaşması ve uluslararası hukuk normlarında belirtilen meşru müdafaa hakkına ilişkin kurallar bir araya getirerek sistematik bir çerçeve sunmaktadır. Buna göre değerlendirmeye alınan meşru müdafaa hakkının unsurları şunlardır: silahlı saldırı olması, BMGK'nın bilgilendirilmesi, orantılılık ölçütü, zorunluluk ve aciliyet ilkeleri. Bu prensipler birincil kaynaklar yoluyla BM ve BMGK'nın sınır ötesinde terörle mücadele ve Suriye iç savaşına yönelik kararlarıyla analiz edilecektir. Bu araştırma, Türkiye'nin Zeytin Dalı Harekâtı'nda DEAŞ ve PYD/YPG ile mücadele etmek ve sınırlarını güvence altına almak için meşru müdafaa hakkına uygun şekilde hareket ettiği sonucuna varmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye iç savaşı, Zeytin Dalı Harekâtı, Türkiye, meşru müdafaa hakkı, Birleşmiş Milletler, PYD/YPG, DEAŞ.

THE OPERATION OLIVE BRANCH: TURKEY'S CROSS-BORDER OPERATION IN SYRIA AND THE RIGHT OF SELF-DEFENCE

Abstract

Turkey has been one of the most affected countries by the Syrian civil war since the beginning of the conflict. This article analyses Turkey's major cross-border operations in Syria, the Operation Olive Branch, which was organised to stop the attacks of DEASH and PYD/YPG terrorist organisations on Turkey. The Operation Olive Branch is assessed in regards to the right to self-defence beyond the borders. Although the international society has questioned whether the operation is legitimate, the scholarly literature has paid little attention to this topic. The article systematically gathers the rules designated by the UN and international law with regards to the inherent right of self-defence. It assesses five major principles of the right to self-defence: an existing armed attack, notification to the UNSC, proportionality, necessity and urgency principles. These principles are analysed through primary sources, namely the UN and UNSC decisions on the Syrian civil war and cross-border operations against terrorist organisations. The research concludes that the Operation Olive Branch has been performed in accordance with the right to self-defence for countering DEASH and PYD/YPG and securing Turkey's borders.

Keywords: Syrian civil war, Operation Olive Branch, Turkey, the right to self-defence, United Nations, PYD/YPG, DEASH.

*Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ADIYAMAN.
e-posta: aytac@aytackadioglu.com (orcid.org/0000-0001-7957-0900)

GİRİŞ

Arap Baharı ayaklanmaları II. Dünya Savaşı'ndan beri Ortadoğu'nun yaşadığı en şiddetli iç savaş ortamına neden olmuştur. Tunus'ta bir seyyar satıcı olan Muhammed Bouazizi 17 Aralık 2010 tarihinde zabita tarafından ürünlerine zarar verilmesi ve dövülmesi nedeniyle belediye önünde kendini yakmıştır. Arap Baharı'nın sembolü haline gelen bu olay, ekonomik zorluklar, yolsuzluk ve adaletsizlik nedeniyle sıkıntıda olan halkın protesto eylemlerine ve ayaklanmalarına neden olmuştur. Hızla birçok ülkeye yayılan olaylar Mart 2011'de Suriye'de protesto eylemleriyle başlamıştır. Demokrasi, özgürlükler ve ekonomik taleplerde bulunan göstericilere Suriye rejiminin şiddet uygulaması sonucu Suriye iç savaşı başlamış ve devlet dışı silahlı örgütlerin dâhil olmasıyla çatışma daha da şiddetlenmiştir.

Suriye'deki savaşın şiddetinden en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Aslında PKK terör örgütü ilk saldırısını yaptığı 1984 yılından bu yana Suriye rejiminin PKK'nın Suriye'deki varlığına göz yumması ve terör örgütünün Suriye topraklarını kullanarak Türkiye'ye saldırılar düzenlemesi nedenleriyle Türkiye ve Suriye arasında uzun süre gerginlik yaşanmıştır (Kadioğlu, 2019: 48). Türkiye, Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte DEAŞ (Irak Şam İslam Devleti) ve PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG terör örgütünün birçok kez hedefi haline gelmiştir. Bunun yanında 2011'den bugüne yoğun bir sığınmacı akınına uğrayan Türkiye hem güvenlik hem de göçmenlik sorunlarının üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Sınır güvenliğini sağlamak, DEAŞ ve PYD/YPG terör örgütlerinin tehditlerini bertaraf etmek, sınırlarında bir terör örgütü kurulmasını engellemek ve savaş nedeniyle maruz kaldığı yoğun sığınmacı akınına durdurmak için Suriye'ye askeri operasyonlar düzenlemiştir.

Bu operasyonlardan en kapsamlıları Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtlarıdır. Fırat Kalkanı DEAŞ terör tehdidinin Türkiye ve dünyada sürmesi nedeniyle uluslararası toplum nezdinde kabul görünken, Barış Pınarı yalnızca sekiz gün sürmüş ve Rusya ile varılan mutabakat ile sona ermiştir. Zeytin Dalı Harekâtı ise DEAŞ tehdidinin azaldığı ve kontrol altına alındığı kanısının oluşmaya başladığı bir dönemde, PYD/YPG tehdidini merkeze alan bir operasyon olarak görüldüğü için küresel ve bölgesel güçlerin kaygı ve tepkilerine neden olmuştur. Dolayısıyla, Zeytin Dalı Harekâtı'nın Türkiye'nin güvenliği ve barış için meşru müdafaa hakkına uygun bir operasyon olup olmadığı önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu makale, bu soruya cevap vermeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin sınır ötesi harekâtlarının meşruluğuna yönelik, özellikle Zeytin Dalı Harekâtı bakımından yeterli akademik çalışmanın olmaması dikkat çekicidir. Uluslararası hukuk normlarından faydalanarak devletlerin sınırlarını ve vatandaşlarını koruma hakkının çerçevesi beşli bir analizle ortaya konacaktır: silahlı saldırının olması, BMGK'nın bilgilendirilmesi, orantılılık ölçütü, zorunluluk ilkesi ve aciliyet durumu. Bu beş prensip Zeytin Dalı Harekâtı'nın sınır ötesinde meşru müdafaa hakkı kapsamına girip girmediği bakımından değerlendirilecektir.

Bu makalede BM ve BMGK'nın sınır ötesinde terörle mücadeleyle ilişkin genel kararlarını ve Suriye'de devam eden iç savaşa yönelik spesifik kararlarını birincil kaynak olarak detaylı şekilde incelenecektir. Uluslararası ilişkilerde barış ve güvenliğin sağlanmasından sorumlu temel kuruluş olan BM'nin kararları bu konuda bağlayıcı olduğundan bu kararlar çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu kararlar Türkiye'nin resmi raporları, Türkiye, ABD, Rusya ve Avrupa ülkelerinin resmi söylemleri yoluyla zenginleştirilecektir. Bu sayede detaylı bir analiz yapma imkânına kavuşulacaktır.

Makale dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Suriye iç savaşının genel seyrini Türkiye'yi etkileyen yönleriyle ve Türkiye'nin müdahaleleri açısından değerlendirecektir. Amaç Suriye iç savaşını tüm yönleriyle tartışmak olmadığı için, bu makale Suriye iç savaşının Türkiye'yi ilgilendiren güvenlik, çatışma ve barışa yönelik yönlerini inceleyecektir. İkinci bölüm sınır ötesi harekât ve meşru müdafaa hakkına ilişkin yasal ve teorik kapsamı ortaya koyacaktır. Üçüncü bölüm Türkiye'nin Suriye'deki en önemli ve kapsamlı operasyonlardan biri olan Zeytin Dalı Harekâtı'nı meşru müdafaa hakkının beş temel prensibi yönünden analiz edecektir. Son bölümde ise, Zeytin Dalı Harekâtı'nın sınır ötesinde devletin sınırlarını ve vatandaşlarını müdafaa hakkının meşru olup olmadığı tartışılacaktır.

TÜRKİYE'NİN SURİYE İÇ SAVAŞI'NDAKİ MÜDAHALELERİ

Suriye iç savaşı Mart 2011'de Esad rejimi askerlerinin siyasi baskı, temel hak ve hürriyetlerin ihlali, yolsuzluk ve işsizlik nedenleriyle gösteri yapan sivillere ateş açması nedeniyle başlamıştır. Ancak, Suriye'deki çatışmalar

Arap Baharı ayaklanmalarındaki diğer devletlerden çok daha şiddetli olmuş, iç savaş Suriye'nin tamamına çok hızlı bir şekilde yayılmıştır. Türkiye Suriye ile sahip olduğu 911 km'lik sınır nedeniyle savaşın başladığı ilk zamanlardan bugüne hedef haline gelmiştir. Suriye'den Türkiye tarafına 2012'den itibaren atılan top mermileri toplumda korkuya neden olmuş, can kaybının yaşandığı ilk saldırı Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde gerçekleşmiştir. 3 Ekim 2012'de Suriye tarafından atılan top mermisi nedeniyle 5 kişi hayatını kaybetmiş, 13 kişi de yaralanmıştır (Milliyet, 2012). Bunu Hatay'ın Yayladağı kırsalına 6 Ekim'de atılan top mermileri izlemiş, Türkiye bu saldırılara mütakabiliyet ilkesi gereği karşılık vermiştir (AlJazeera, 2012).

Savaşın ilk yılında Suriye rejimi ile rejim ordusundan ayrılan askerler ve ılımlı muhalifler arasında süren savaş, silahlı grupların ve terör örgütlerinin de dâhil olmasıyla şiddet kazanmıştır. PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG terör örgütü ve diğer devlet dışı silahlı örgütlerin Suriye rejimi güvenlik güçlerine savaş ilân etmesiyle iç savaşın şiddeti daha da artmıştır (van Wilgenburg, 2013). 2013 yılının temmuz ayında DEAŞ'ın ortaya çıkmasıyla savaşta başka bir cephe daha açılmıştır. DEAŞ Irak ve Suriye'yi içine alan bir şeriat devleti kurmayı hedeflemektedir. DEAŞ, dış desteğin de etkisiyle, kurulduktan kısa bir süre sonra başta Azez, Atme, Rakka, İdlib ve Halep'in stratejik noktaları olmak üzere Suriye'de birçok önemli bölgeyi hâkimiyeti altına almıştır. Suriye'nin kuzeyindeki bölgeler DEAŞ ve diğer terör örgütlerinin birbirlerine saldırıları sonucu defalarca el değiştirmiştir (Lawson, 2014: 1355). Bu durum Türkiye'nin sınır güvenliğine ilişkin endişeleri arttırmıştır. DEAŞ'ın elde ettiği finansal, lojistik ve militan desteğine karşılık, başta PYD/YPG terör örgütü olmak üzere birçok silahlı grup 'vekâletler savaşı' (proxy warfare) yoluyla bölgesel ve küresel güçler tarafından desteklenmiştir (Kadioğlu, 2018). Başta ABD olmak üzere birçok küresel güç Suriye'ye doğrudan askeri müdahalede bulunmak yerine, asker kaybını, siyasi baskıları ve uluslararası kamuoyundaki ve kendi ülkelerindeki tepkileri önlemek için PYD/YPG terör örgütünün omurgasını oluşturduğu Demokratik Suriye Güçleri'ne (DSG) silah, lojistik, eğitim ve hava desteği ile DEAŞ terör örgütünü ortadan kaldırmayı hedeflemiştir (Cockburn, 2016). Rusya ise PYD/YPG'nin bölgedeki faaliyetlerine göz yummuş, asıl hedefini ise Esad rejiminin iş başında kalması olarak belirlemiştir. Türkiye de DEAŞ terör örgütünün ortadan kaldırılması için yürütülen DEAŞ karşıtı koalisyonunda yer almıştır. Bunun en açık örneği; ABD ve Türkiye'nin ortaklaşa Irak peşmergesini eğit-donat sistemiyle eğitip, Türkiye sınırlarını kullanarak DEAŞ'a karşı savaşıma göndermesidir (Martin, 2018: 549). Ancak, Türkiye DEAŞ'ı ortadan kaldırmak için PYD/YPG terör örgütünü desteklemek yerine, Suriye ordusundan ayrılan askerlerden oluşan Özgür Suriye Ordusu'nu (ÖSO) desteklemektedir. Bu durum aslında ABD ve Türkiye'nin Suriye'deki stratejilerinin farklılaşmaya başladığını göstermektedir.

2014 yılıyla birlikte DEAŞ Suriye'nin büyük bölümünü kontrolü altına almış, Türkiye'nin güney sınırını da tehdit etmeye başlamıştır. Bu dönemde DEAŞ'a karşı ABD'nin başını çektiği Batı koalisyonu ile birlikte ortak operasyonlar yapan Türkiye DEAŞ'ın hedeflerinden biri haline gelmiştir. DEAŞ saldırıları nedeniyle 2014 ve 2017 yılları arasında 315 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 1345 kişi de yaralanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017). Dolayısıyla, Türkiye hem sınır güvenliğini sağlamak hem de vatandaşlarını korumak için önlemler almak durumunda kalmıştır. Türkiye'nin ilk sınır ötesi harekâtı olan Şah Fırat Harekâtı, DEAŞ saldırı tehdidi nedeniyle yıkılma tehlikesi altında olan Süleyman Şah Türbesi ve Saygı Karakolu'nun taşınması amacıyla 22 Şubat 2015'te düzenlenmiştir. Türbenin Türkiye açısından önemi; Suriye topraklarındaki tek Türk toprağı olması ve bunun da uluslararası anlaşmalarla garanti altına alınmasıdır. Süleyman Şah Türbesi Osmanlı İmparatorluğu kurucusu Osman Bey'in dedesi olan Süleyman Şah'ın Fırat Nehri'ni geçerken hayatını kaybettiği yer olan Fırat Nehri kıyısındaki Caber Kalesi'nde yapılmıştır. Türbe Türkiye sınırına 37 kilometre mesafedeki Münbiç ilçesinin Karakozak köyünde iken, iç savaşın başlamasıyla birlikte DEAŞ terör örgütünün tehdidi nedeniyle Türkiye sınırına 200 metre mesafedeki Suriye Eşmesi köyünün kuzeyine taşınmıştır (Akşam, 2019).

DEAŞ'a karşı koalisyonda ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'nın başını çektiği Batı ülkeleri PYD/YPG'nin de içinde olduğu SDG'yi destekleyince, PYD/YPG Suriye'nin kuzeyinde stratejik bölgeleri hâkimiyeti altına almaya başlamıştır. Bu durum, Türkiye'nin sınırında bir terör devleti kurulacağına ilişkin endişesini arttırmış, bölgede ÖSO ile daha sıkı bir işbirliğine gitmesine neden olmuştur. Buna rağmen Türkiye Suriye'ye doğrudan müdahalede bulunmamıştır. ABD'nin savaşa doğrudan müdahalesi bu dönemde, Eylül 2014'te DEAŞ'ı Rakka'dan çıkarmak için PYD/YPG'ye hava desteği vererek gerçekleşmiştir. Rusya'nın müdahalesi ise; diğer ülkelerden farklı olarak Esad rejiminin çağrısıyla meydana gelmiştir. Rusya, Esad rejiminin isteğiyle, Eylül 2015'te hem DEAŞ hem de onunla savaşan ÖSO'ya hava saldırısı düzenlemiştir (NYT, 2014). ABD ve Rusya'nın Suriye'yi domine etme yarışı ülkedeki çatışmaların daha da şiddetlenmesine ve daha da fazla Suriyeli sivilin hayatını kaybetmesine neden olmuştur.

Türkiye bu dönemde DEAŞ terör örgütünün birçok kez hedefi olmuştur. DEAŞ Türkiye’de 2014-2017 yılları arasında toplumda korku yaratmaya yönelik sansasyonel eylemler yapma amacı gütmüştür. DEAŞ terör örgütünün Haziran 2015’te HDP’nin Diyarbakır il mitingine yaptığı bombalı saldırıda dört kişi hayatını kaybederken, 8’i güvenlik görevlisi olmak üzere 287 kişi yaralanmıştır. Bundan yaklaşık bir ay sonra, Suriye’de süren iç savaşa yönelik toplanan yardımları Ayn el-Arab bölgesine götürmek üzere Şanlıurfa’nın Suruç ilçesinde bir araya gelen gruba intihar saldırısı düzenlemiştir. Terör saldırısında 33 kişi hayatını kaybetmiş, 86 kişi de yaralanmıştır. Ekim 2015’te ise DEAŞ terör örgütü en kanlı eylemini gerçekleştirmiştir. Çeşitli sivil toplum örgütlerinin yürüyüş yapmak üzere hazırlandığı esnada, toplanma noktası olan Ankara Tren Garı’na yapılan eşzamanlı iki bombalı saldırıda 100 sivil hayatını kaybetmiş, 417 kişi de yaralanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017: 40-42). Terör örgütünün bu şekilde Suriye’de kendisiyle savaşan Türkiye’ye gözdağı verme amacı taşıdığı ve toplumda infial yaratmayı amaçladığı söylenebilir. Ancak, Türkiye Süleyman Şah’ın türbesini Türkiye sınırına çekmek için yapmış olduğu operasyon haricinde o tarihlerde Suriye’ye doğrudan müdahalede bulunmamıştır. Bunun nedeni olarak Türkiye’nin Suriye iç savaşına müdahale etmesi halinde yaşanabilecek kayıplar gösterilebileceği gibi, ABD ve Rusya’nın Suriye’ye doğrudan müdahalesi neticesinde Türkiye’nin bölgede istenmemesinin etkisi olduğu da söylenebilir.

2016 yılında DEAŞ’ın terör eylemleri Türkiye’yi hedef almaya devam etmiştir. İstanbul Sultanahmet’te 2016’da turistlere yönelik intihar saldırısında 12 Alman turist ve bir Türk vatandaşı olmak üzere 13 kişi hayatını kaybetmiştir. En çok ses getiren eylemlerinden biri aynı yıl İstanbul’un en işlek caddelerinden biri olan İstiklal Caddesi’ndeki intihar saldırısıdır. Bu saldırı neticesinde dört kişi hayatını kaybederken, 45 kişi de yaralanmıştır. Terör örgütünün hem Türkiye hem de dünyada en ses getiren eylemlerinden biri İstanbul Atatürk Havalimanı’na yaptığı terör saldırısıdır. 28 Haziran 2016’daki saldırı neticesinde 48 kişi hayatını kaybederken, 240 kişi de yaralanmıştır. DEAŞ terörünün sivillere yönelik saldırıları Ağustos 2016’da Gaziantep’te bir sokak düğününü hedef almasıyla devam etmiş, intihar saldırısı nedeniyle 56 vatandaş hayatını kaybederken, 94 kişi yaralanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017: 36-37). Bu terör saldırılarına karşın, Türkiye uzunca bir süre Suriye’deki DEAŞ varlığına müdahale etmemiştir. Ulutaş ve Duran (2017) bunu üç nedene bağlamıştır: Birincisi; Suriye’de yapılacak bir harekâtın meşruiyet krizine yol açacağına ilişkin kaygıdır. Gerçekten de Esad rejimi Türkiye’nin olası operasyonlarını Suriye’nin toprak bütünlüğüne saldırı olarak nitelendireceğini ilan etmiştir. İkincisi; Musul’daki Türkiye Başkonsolosluğu’nun DEAŞ tarafından işgal edilmesi, orada çalışan 49 personelin hayatını kurtarmak için daha temkinli davranmayı gerekli kılmıştır. Sonuncusu; hükümet ile askeri yapı arasındaki uyumsuzluk ve o dönem askeri bürokrasinin kilit noktalarında bulunan Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) üyelerinin hamleleri nedeniyle Türkiye’nin Suriye’de harekete geçmesi engellenmiştir (Ulutaş ve Duran, 2017: 15-16). Bu dönemde DEAŞ’a karşı mücadele ancak vekâletler savaşı ve ÖSO ile ABD’nin başını çektiği Batı koalisyonu yoluyla olmuştur.

Türkiye yoğunlaşan terör saldırılarına karşı sınırlarını korumak için Ağustos 2016’da harekete geçmek zorunda kalmıştır. Hem DEAŞ’ın Suriye’deki varlığına hem de sınırlarında kantonlar ilan eden PYD/YPG terör örgütüne karşı ilk doğrudan müdahaleyi Fırat Kalkanı Harekâtı ile 24 Ağustos’ta gerçekleştirmiştir (Ulutaş ve Duran, 2017: 14). Operasyonda Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ÖSO ile birlikte harekete geçmiş, sınırlarında terör örgütlerinin varlığını sona erdirmeyi ve Türkiye’ye yoğun göç hareketini durdurmayı hedeflemiştir. Türkiye böylece Suriye sınırları boyunca bir güvenli bölge oluşturmayı amaçlamıştır. Operasyon sona erdikten sonra DEAŞ’ın Türkiye’ye saldırıları devam etmiştir. Bu saldırılardan en büyüğü 1 Ocak 2017’de bir gece kulübüne yapılan saldırıdır. DEAŞ üyesi bir terörist tarafından uzun namlulu bir silahla yapılan saldırı neticesinde 39 vatandaş hayatını kaybetmiş, 95 vatandaş da yaralanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017: 38). Türkiye’yi asıl harekete geçiren husus ise; YPG’nin ABD desteğiyle Menbiç’i DEAŞ’tan alarak Fırat’ın batısına yerleşmesiydi. Türkiye’nin iddiası; YPG’nin Menbiç’le yetinmeyip batıya yönelmesi ve Türkiye sınırları boyunca Akdeniz’e kadar uzanan 911 km’lik sınırdaki bir PYD/YPG terör devleti oluşturma amacı taşımasıydı. YPG’nin Menbiç’ten sonra Fırat’ın batısına ilerleyişinin durmaması Türkiye’nin iddiasını doğrular nitelikteydi. Buna müteakiben Türkiye yedi ay süren Fırat Kalkanı Harekâtı’nı başlattı. Operasyon sonucunda dönemin Başbakanı Binali Yıldırım harekâtın bilançosunu açıkladı: 216 günlük operasyon sonucunda 67 Türk askeri şehit olurken, 600 ÖSO personeli hayatını kaybetmiş, 3.000’den fazla terörist de etkisiz hale getirilmiştir (Milliyet, 2017).

Fırat Kalkanı sona erdikten on ay sonra, 20 Ocak 2018 tarihinde Zeytin Dalı Harekâtı başlatılmıştır. Bu operasyonun amacı; Fırat Kalkanı’nda olduğu gibi sınırlarımızı DEAŞ ve YPG terör örgütlerinden temizlemektir. İki ay süren operasyon sonunda TSK verilerine göre 54 askerimiz şehit olurken, 320 Suriye Milli Ordusu (çoğunluğu

ÖSO'nun oluşturduğu askeri muhalif birlikler) personeli hayatını kaybetti. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi ise operasyonun bilançosunu 85 TSK personeli ve 604 ÖSO üyesi yaşamını yitirdi şeklinde paylaşırken, 1584 PYD/YPG ve SDG üyesi ve 91 Suriye Silahlı Kuvvetleri mensubunun öldüğünü bildirdi (Evrensel, 2019). Zeytin Dalı Harekâtı'nın meşruluğu sorunu sonraki bölümde detaylı şekilde analiz edilecektir.

2019 yılında gerçekleştirilen Barış Pınarı Harekâtı'nda ise DEAŞ tehdidi ortadan kalktıktan sonra bu kez Suriye'nin kuzeyinde tek taraflı özerk bölgeler ilan eden PYD/YPG'nin sınırlarımızdaki varlığını sona erdirmek amaçlanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye sınırları boyunca 30 km derinliğinde bir güvenli bölge oluşturmak ve Türkiye'deki Suriyelileri bu bölgeye yerleştirmeyi amaçlamıştır. Uluslararası toplumun baskısı ve Rusya'nın Türkiye ile müzakereleri neticesinde operasyon başladıktan sekiz gün sonra ateşkes ilan ederek duraklatılmış, sonrasında ise Rusya ile varılan Soçi Mutabakatı ile Tel Rifat ve Menbiç'i de kapsamak üzere 30 km'lik sınır boyunca YPG'nin bölgeyi terk etmesi kararlaştırılarak operasyon durduruldu (AA, 2020a). TSK, operasyon boyunca dört Türk askeri ve 74 SMO askerinin hayatını kaybettiğini, etkisiz hale getirilen YPG'li terörist sayısının ise 750 olduğunu açıklamıştır. Buna karşılık Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'ne göre operasyonda 9 Türk askeri, 183 SMO mensubu ve 224 YPG üyesi hayatını kaybetmiştir (Euronews, 2019).

Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirdiği son büyük operasyon ise 27 Şubat 2020 tarihinde başlatılan Bahar Kalkanı Harekâtı'dır. TSK ile SMO'nun ortaklaşa düzenlediği operasyon 27 Şubat'taki Rusya destekli Suriye Silahlı Kuvvetleri'nin İdlib kentinde intikal halindeki TSK birliğine yaptığı hava saldırısı neticesinde 34 askerimiz şehit olmuştur. Türkiye bu saldırıya Bahar Kalkanı Harekâtı'nı hayata geçirerek karşılık vermiştir. Türkiye harekâtın amacını "meşru müdafaa hakkı ile Adana, Astana ve Soçi mutabakatları çerçevesinde ateşkesi sağlamak, göçü önlemek, bölgede yaşanan insanlık dramını sona erdirerek, birliklerimizin, halkımızın ve hudutlarımızın güvenliğini sağlamak" olarak açıklamıştır (Akar, AA, 2020a). Sekiz gün süren operasyon sonucunda dört Türk askeri şehit olurken 3138 rejim askeri öldürülmüştür (AA, 2020b; 2020c).

Savaşın başlangıcından kısa bir süre sonra ise, barış çalışmaları önce bölgesel, sonra küresel aktörler tarafından başlatılmıştır. İlk barış girişimi Arap Birliği tarafından başlatılmış, birliğin almış olduğu karar gereği Suriye'deki savaşın durumunu yerinde tespit etmek ve insan hakları ihlallerini sona erdirmek amacıyla Arap Birliği İzleme Grubu (ABİG) oluşturulmuştur (Lundgren, 2016: 275-276). Ancak ABİG amacına ulaşamamış ve Suriye rejimi, terör örgütleri ve muhalif güçler arasında savaşın şiddeti artarak devam etmiştir (Arab League, 2012). Bunun akabinde Birleşmiş Milletler (BM) nezdinde barış girişimleri başlatılmış, BM Güvenlik Konseyi'nde Suriye'de iç savaşın seyrine müdahaleyi öngören tasarı Rusya ve Çin'in vetosu nedeniyle reddedilmiştir. BM'nin barışı sağlamaya yönelik girişimleri ise BM Suriye özel temsilcisi ve eski genel sekreteri Kofi Annan ve BM arabulucusu sıfatıyla atanan Lakhdar Brahimi savaşan tarafları bir araya getirerek iç savaşın şiddetini düşürmeyi hedeflemiş, ancak başarılı olamamışlardır (Kadioğlu, 2020: 16).

Birleşmiş Milletler girişimleri başarısızlığa uğradıktan sonra, Türkiye'nin de üyesi olduğu girişimlerle bölgesel ve küresel güçler bir araya gelip Suriye ve muhalif güçler üstünde barış yönünde baskı uygulamışlardır. Cenevre Barış Konferansı'yla başlayan bu görüşmeler devlet başkanlarını bir araya getirmiştir. BM bu kez barış planı önermese de dünya liderlerini tek amaçla bir araya getirerek önemli bir adım atmıştır. Ancak, görüşmelerde Suriye rejimi ve muhalif güçlerin ortak bir zeminde buluşmak istememesi nedeniyle görüşmeler tıkanmıştır. Bunun yanında, toplantıya gözlemci ya da arabulucu sıfatıyla katılan ülkeler bile görüşmeler süresince birbirleriyle anlaşmamıştır. ABD Beşar Esad'ın yönetimi bırakması gerektiğini savunurken, Rusya çözümsüzlüğün nedeninin muhalif güçlerin uzlaşmaz tutumu olduğunu iddia etmiştir (Reuters, 2014; RT, 2016). Görüşmeler esnasında Türkiye de Esad rejiminin sona ermesi ve yerine bir geçiş hükümeti kurulması gerektiğini savunmuştur. Ancak, Rusya'nın desteğini arkasına alan Esad rejimi varlığını sürdürmüştür. 2015'te başlayan Viyana barış görüşmelerinde de benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. ABD, İngiltere, Rusya, Çin ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu yirmi ülkenin organize ettiği görüşmeler savaşı sona erdirecek bir uluslararası konferans olmaktan öte, çatışan tarafları bir araya getirmeyi hedefleyen bir işlev görmüştür. Cenevre görüşmelerine benzer bir şekilde sonuç alınmadan bu görüşmeler sona ermiştir (Kadioğlu, 2020). Çözüm yolunda barışı getirmese de en büyük adım Türkiye, Rusya ve İran tarafından organize edilen Astana görüşmelerinde atılmıştır. Bu görüşmelerde dönemlik ateşkesler, şiddetin azaltılması ve çatışmadan arındırılmış bölgeler ilan edilmiştir (Astana Calling, 2017). 2020 yılına gelindiğinde, Suriye iç savaşı şiddetli bir şekilde devam etmektedir.

SINIR ÖTESİ HAREKÂT VE MEŞRU MÜDAFAA HAKKI

Devletlerin hangi durumlarda sınırlarını ve vatandaşlarını koruma hakkı olduğu uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkilerde önemli bir tartışma konusudur. Özellikle saldırı ya da saldırı tehdidinin devlet dışı örgütlerden gelmesi durumu BM Antlaşması ve diğer uluslararası antlaşmalar nezdinde çerçevesi çizilmesi gereken bir husustur. Terörle mücadelede hangi hallerde sınır ötesi harekâtlar meşru olarak görülür? Terörü sona erdirmek ve teröristlerle mücadele etmek için ülke sınırları dışında devletlerin meşru müdafaa hakkının şartları nelerdir? Bu sorulara cevap verebilmek için BM Antlaşması ve uluslararası hukukta sınır ötesinde meşru müdafaa hakkının temelleri incelenmelidir.

Meşru müdafaa hakkını düzenleyen en kapsamlı ve kabul gören sözleşme Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'dır. BM Antlaşması'nda ülkelerin kendilerini savunmaları sözleşmenin imzalandığı 1945 yılındaki zamanın ruhuna uygun olarak başka devletlere karşı belirlenen bir haktır. Ancak özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte savaşın tanımı değişmiş ve bir tarafı devlet, diğer tarafı devlet dışı silahlı aktörler olan asimetrik savaş dünyada hâkim savaş türü olarak yerini almıştır. Soğuk Savaş sonrası bu durum göz önüne alındığında, meşru müdafaa hakkının terör örgütlerinin saldırılarından kaynaklanması da haklı bir sebep ortaya koyabilir.

"Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler" başlıklı dördüncü bölümde BM Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) barışı tesis etmedeki sorumluluğu ve yetkileri incelenmektedir. Bu kapsamda, saldırı eylemini sona erdirmek ya da önlemek için BMGK tüm üyeleri bağlayan silahsız ya da silahlı kuvvet kullanımını içeren önlemler alınmasına karar verebilir. 41. maddede belirtildiği üzere, BMGK öncelikle ekonomi, ulaşım ve haberleşmeyle ilgili alanlar olmak üzere şiddet içermeyen yöntemler uygular. Bu yöntemlerin işe yaramaması halinde 42-47. maddelerde belirtilen silahlı önlemlere tüm üyeleri kapsayacak şekilde koordineli bir şekilde geçilir (BM, 1945).

BMGK uluslararası barış ve güvenliğin korunması için önlemleri alana kadar BM üyelerinin kendilerini savunma hakları ise 51. madde ile güvence altına alınmaktadır:

Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez (BM, 1945).

Bu kapsamda Türkiye, Suriye sınırlarından gelen PYD/YPG ve DEAŞ terör tehdidini durdurmak için aldığı tedbirleri 51. maddeye dayanarak yapmaktadır. Bu maddede belirtilen meşru müdafaa hakkının hayata geçirilmesi için ön şart ise silahlı bir saldırı ile hedef haline gelmesi durumudur. Bu durumun Türkiye'nin Suriye'deki operasyonlarındaki meşru müdafaa hakkına sahip olup olmadığı sorunsalı sonraki bölümde analiz edilecektir.

Genel uluslararası hukuk normları açısından ise devletlerin bütünlüğüne, bağımsızlığına ve egemenlik hakkına yöneltilen bir saldırı nedeniyle, saldırıya maruz kalan devlet saldırıyı ortadan kaldırmak için kuvvet kullanma hakkına sahip olmaktadır (Bozkurt, 1996: 61). Genel kural BM Antlaşması'nın 2/4. Maddesinde belirtilen kuvvet kullanma yasağı iken, meşru müdafaa hakkının gerçekleşmesi durumu hukuka uygunluk sebebi oluşturmaktadır (Bozkurt, Poyraz ve Erdal, 2018: 324).

Bu çalışma BM Antlaşması ve uluslararası hukuk normlarına dayanarak uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkının doğabilmesi için beş temel prensibin gerçekleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu prensipler; silahlı saldırı olması, BMGK'nın kendini savunacak ülke tarafından bilgilendirilmesi, orantılılık ölçütü, zorunluluk ilkesi ve aciliyet durumudur. Birinci prensip olan "silahlı saldırı olması" durumuna göre, BM Antlaşması'nın 51. maddesinde açıkça belirtildiği üzere, meşru müdafaa hakkının doğması için bir silahlı saldırıya maruz kalınmış olması gereklidir (BM, 1945). Bu durum yakın ya da gerçekleşmesi muhtemel saldırıyı kapsamaz. Yakın tehlike saldırı ihtimalinin varlığı olarak yorumlanabilecek bir durumdur ve BM Antlaşması'yla açıklanan bir unsur değildir. Bununla ilgili olarak Bakircioğlu (2009) yakın tehlike halinin tek başına meşru müdafayı gerektirecek bir unsur

olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Bunun yerine bu unsurun orantılılık ve zorunluluk ölçütleriyle birlikte ve ancak ulusal ve uluslararası otoritelerin müdahale edecek durumda olmadığı durumlarda savunma hakkını doğuracağını savunmaktadır (Bakırcıoğlu, 2009: 1). Yine aynı maddeden çıkartılabilecek ikinci temel prensip ise saldırıya uğrayan devletin kendini müdafaa ederken “BMGK’yı bilgilendirmesi”dir. Bu prensip BMGK harekete geçene kadar devletlerin kendilerini korumalarını meşru kılmaktadır.

Meşru müdafaa ile ilgili üçüncü prensip ise “orantılılık ölçütü”dür. Bu ölçüt “kuvvet kullanımında tarafların düşmana zarar vermek için kullanacakları araçların sınırsız olmayacağı” anlamına gelir (Bozkurt vd., 2018: 325). Burada hedef diğer devleti ya da düşmanı yok etmek değildir. Asıl amaç düşmanın saldırısını sona erdirmek olmalıdır. Saldırıya uğrayan tarafın kendini korumak için kullanacağı kuvvet saldırıya sona erdirecek ölçüyle sınırlı olmalıdır. Saldırının şiddetinden çok daha ağır ve kapsamlı bir şekilde başvuru kuvvet kullanımı durumunda saldırının ölçülü olduğu sonucuna varılamaz. Aynı zamanda saldırının sona ermesinden sonra saldırıya uğrayan tarafın kuvvet kullanımını sürdürmesi orantılılık prensibine aykırılık teşkil etmektedir. Bu ilke saldırıya uğrayan tarafın kitle imha silahları gibi telafisi olmayan ve çok sayıda sivil kayıplara yol açabilecek yöntemlere başvurusunun önüne geçebilecek etkili bir meşru müdafaa hakkı prensibidir.

Gereklilik yani “zorunluluk” ilkesi saldırının durdurulması için kuvvet kullanmaktan başka bir çare kalmaması durumudur (Toluner, 1993: 411). Zorunluluk halinde saldırıya sona erdirmek için haklı ve gerekli nedenler oluşmuş ve bunun için kuvvet kullanmaktan başka daha hafif alternatif yöntemler yoktur (Bozkurt vd., 2018: 325). Örneğin; bir devletin başka bir devlet ya da terör örgütü tarafından saldırıya uğraması, BMGK’nın üye devleti zamanında ve gerekli ölçüde savunabilecek durumda olmaması ve saldırıya uğrayan devletin güç kullanmadan saldırıya sona erdirmeye şansına sahip olmaması durumunda zorunluluk şartı gerçekleşmiştir. Son temel prensip olan “aciliyet” durumu ise; kuvvet kullanımının derhal yapılmasını gerektirmekte ve saldırı ile savunma arasında süre bakımından mesafe bulunmaması gerekmektedir (Terzioğlu, 2018: 635). Bu prensiplere Zeytin Dalı Harekâtı’nda uyulup uyulmadığı sonraki bölümde araştırılacaktır.

BM Genel Kurulu’nun 2625 Sayılı Dostça İlişkiler Bildirisi devlet dışı silahlı aktörlerin (irregular forces) de başka bir ülkede kuvvet kullanmasını BM Antlaşması’nın 2/4. Maddesine aykırı kabul etmektedir. Bu konuda Uluslararası Adalet Divanı’nın aldığı 1986 tarihli Nikaragua Kararı ise devlet-dışı silahlı örgütlerin başka devlet sınırları içinde kuvvet kullanmasının aynı maddeye aykırı olduğu kararını vermiştir (Pazarıcı, 2008: 511). BM Genel Kurulu’nun 3314 Sayılı kararına göre bir devlete silahlı saldırıda bulunan silahlı çetelerin, grupların ya da düzen dışı kuvvetlerin saldırıları da kuvvet kullanma yasağına girmektedir (BM, 1974).

Bu beş temel prensip tarafından farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Örneğin; 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD meşru müdafaa hakkının kapsamını geniş biçimde yorumlayarak Bush Doktrini denilen saldırı tehdidi nedeniyle kendini koruma hakkı olduğunu savunarak Afganistan ve Irak’a saldırmıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin Zeytin Dalı Harekâtı ile ilgili başka bir husus da Türkiye’nin meşru müdafaa hakkını ne şekilde yorumladığıdır. Bu bakımdan harekâtın süresi, kapsamı ve hedefi analiz edilerek meşru müdafaa sınırlarını aşmış olmadığı bu prensipler çerçevesinde tartışılacaktır.

ZEYTİN DALI HAREKÂTI VE SINIR ÖTESİNDE MEŞRU MÜDAFAA

Uluslararası kamuoyu Fırat Kalkanı Harekâtı’na karşı ciddi bir tepki geliştirmezken, Zeytin Dalı Harekâtı özellikle Batı devletleri tarafından kaygıyla karşılanmıştır. Bunun nedeni olarak Fırat Kalkanı’nın gerçekleştirildiği 2016-2017 yıllarında DEAŞ ile mücadelenin dünya çapında yoğun bir şekilde devam etmekte olduğu ve operasyonun DEAŞ’ı hedef aldığına yönelik genel algı olarak değerlendirilebilir (Yeni Şafak, 2016). Zeytin Dalı Harekâtı’nın ise öncelikle PYD/YPG’ye yönelik bir operasyon olarak görüldüğü için uluslararası düzeyde bazı tepkilerle karşılaştığı söylenebilir. Bu bölümde BM Antlaşması ve uluslararası hukukta özünü bulan meşru müdafaa hakkı, Türkiye’nin terör örgütlerine karşı sınır ötesinde meşru müdafaa hakkı özelinde analiz edilecektir. Bunun için önceki bölümde belirtilen beş temel prensip birbirleriyle ilişkili bir şekilde üç başlık halinde incelenecektir: silahlı bir saldırının olması ve BMGK’nın bu konuda bilgilendirilmesi, orantılılık ölçütü ve zorunluluk ve aciliyet ilkeleridir.

Silahlı Saldırı Olması ve BMGK'nın Bilgilendirilmesi

Türkiye, Suriye iç savaşı başladığından beri terör örgütlerinin saldırısına maruz kalmaktadır. Fırat Kalkanı başladıktan sonra DEAŞ terör örgütü kanlı saldırılarını devam ettirmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın resmi raporuna göre kendi propaganda araçları eliyle üyelerini Türkiye'ye saldırı yapması için organize eden terör örgütünün; "2017 yılbaşı gecesinin ilk saatlerinde Fırat Kalkanı Harekâtı'nın (sözde) intikamını almak gerekçesiyle İstanbul/Ortaköy'de bulunan bir eğlence mekânına yönelik olarak gerçekleştirdiği silahlı saldırıda 39 kişi yaşamını yitirmiştir" (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017a: 64). PYD/YPG terör örgütü de iç savaş başladığından bu yana Suriye topraklarını kullanarak pek çok saldırıda bulunmuştur. Zeytin Dalı Harekâtı'nın öncesinde ise Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde bulunan Bükülmez Hudut Karakolu'na 22 Mart 2017'de PYD/YPG tarafından yapılan saldırıda bir asker şehit olmuştur (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017b: 44). Bunun dışında aynı yıl Suriye'den Türkiye'ye sayısız silahlı saldırı ve taciz atışı gerçekleştirmiştir. Dönemin Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar operasyonla ilgili olarak "Zeytin Dalı Harekâtı meşru müdafadır. Harekâtın hedefinde sadece ve sadece teröristler vardır. Alnımızın da aklıyla çıkacağız" açıklamasını yapmıştır (Akar, BBC, 2018). Operasyonun başlangıcında TSK tarafından yapılan resmi açıklamada da Zeytin Dalı Harekâtı'nın BM Antlaşması'nın 51. maddesine uygun bir şekilde meşru müdafaa hakkı kapsamında icra edildiği duyurulmuştur (Sözcü, 2018a). Dolayısıyla Türkiye'nin resmi açıklaması, teröristlere karşı sınırlarını korumaya yönelik ve BM Antlaşması'na dayanarak silahlı saldırı halinin varlığına yönelik olmuştur. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası hukuk ve düzene uygun hareket etme amacını göstermektedir. Ancak, teröristlere yönelik operasyonlarda 51. maddenin gündeme getirilmesi tek başına yeterli değildir. Bunun yanında terörlü mücadeleyle yönelik diğer kararları da incelemek gereklidir.

BMGK'nın 1624 sayılı kararı terörlü mücadeleye yönelik olarak devletlerin terör eylemlerine ve teröristlere karşı koordineli bir şekilde hareket etmesi gerektiğini belirtmektedir. Teröre destek vermek, teröristlere güvenli alan sağlamak, teröre göz yummak ya da teröristlerle mücadele etmemek de BMGK'nın yasakladığı unsurlar arasındadır (BMGK, 2005a). BMGK'nın 2005 tarihli 1624 sayılı ve 2010 tarihli 1963 sayılı kararları teröre karşı devletlerin uluslararası hukuk çerçevesinde haklarını koruyabileceklerini öngörmektedir (BMGK, 2005a; 2010). Dolayısıyla BMGK'nın bu iki kararı da Türkiye'nin terör örgütlerine karşı kendini koruma hakkı olduğu sonucunu belirten temel kararlardandır.

Çok fazla gündeme getirilmese de terör örgütleri tarafından yapılan silahlı saldırıya karşı, saldırıya maruz kalan devletin desteklenmesi uluslararası güvenlik ve barışı sağlamanın temel koşullarından biridir. BM Genel Kurulu 2006 yılında yayınladığı 60/288 sayılı Global Düzeyde Terörlü Mücadele Stratejisi kararında uluslararası terörizmi ortadan kaldırmak için üye devletlerin birlikte hareket etmelerini temel bir şart olarak kabul etmektedir (BM, 2006). Dolayısıyla, BMGK'nın yalnızca bilgilendirilmesi değil, bunun yanında bir üye devletin terörizme maruz kalmasının önünün kesilmesi de BM'nin temel görevlerinden biri olarak kabul edilmiştir. BMGK özellikle Suriye iç savaşında terörlü mücadeleye ilişkin olarak devletleri bir arada çalışmaya teşvik etmekte ve DEAŞ'a karşı yapılan mücadelenin meşru olduğunu deklare etmektedir. BMGK'nın 2396 sayılı kararı DEAŞ tehdidine karşı ülkelerin kendi savunmalarını garanti altına alabilmek için kapsamlı önlemler alması gerektiğini belirtmektedir (BMGK, 2017a). Özellikle 2017 yılında alınan kararlarla, DEAŞ'ın uluslararası üyeleri ve Irak ve Suriye dışında yapabileceği terör eylemlerine karşı BMGK, tüm BM üyelerini uyarmıştır (BMGK, 2017b; 2017c). Bu kararlar doğrudan Türkiye'ye yönelik kararlar olmasa bile, Türkiye'nin Suriye kaynaklı terör örgütleriyle mücadele etmesinin meşru zeminini oluşturmaktadır denebilir.

Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun bir şekilde meşru müdafaa hakkını kullanabilmesi için BMGK'yı operasyona ilişkin bilgilendirmesi de gereklidir. Ancak bu konuda Uluslararası Adalet Divanı'nın (UAD) aldığı karar bu bilgilendirmenin bir zorunluluk olmadığını ortaya koymaktadır. UAD'nın Nikaragua Davası kararında bir devletin meşru müdafaa kapsamında alacağı tedbirleri BMGK'ya bildirmesi esasa ilişkin değil, prosedürel bir zorunluluktur. Dolayısıyla saldırıya maruz kalan devlet BMGK'ya bildirimde bulunmasa bile meşru müdafaa hakkını yitirmiş olmayacaktır (Özkan, 2002: 247). Buna rağmen, Türkiye BM ve BMGK'yi bilgilendirme yolunu seçmiştir. Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın CNN International'a verdiği röportajda Türkiye'nin operasyonla ilgili BM ve BMGK daimi üyelerini bilgilendirdiğini açıkladı (Kalın, Sözcü, 2018b). Türkiye'nin saldırıya uğrayan bir devlet olarak BMGK'yı bilgilendirme koşuluna uyduğu görülmektedir. Buna rağmen BMGK daimi üyelerinden olan Fransa BMGK'yı acilen toplantıya çağırmıştır. Toplantı gündemi Türkiye'nin Afrin'deki Zeytin Dalı Harekâtı ve Suriye'deki

insanlık krizidir. Toplantı sonucunda Türkiye'ye karşı herhangi bir kınama ya da operasyonu sona erdirmeye şeklinde bir talep çıkmadı. Bunun yanında, Fransa Türkiye'nin topraklarına ve güvenliğini sağlama yönündeki adımlara saygı duyduğunu ve Suriye'deki önceliğin DEAŞ'ı ortadan kaldırmak olduğunu belirtmiştir (DW, 2018a). BMGK'nın diğer üyelerinin bu operasyona verdiği tepkileri irdelemek de oldukça önemlidir. Diğer BMGK üyesi ABD, Türkiye'nin sınır güvenliği konusunda haklı endişeleri olduğunu belirtmiştir. ABD Savunma Bakanı Mattis, Türkiye'nin kendilerini harekâttan önce bilgilendirdiğini ve topraklarında saldırı yaşayan tek NATO ülkesi olan Türkiye'nin güvenlik kaygılarının meşru olduğunu söylemiştir. Rusya ise operasyonun ABD'nin Suriye'de attığı tek taraflı adımların sonucu olduğunu belirtirken Türkiye'yi eleştiren herhangi bir demeçte bulunmadı (BBC, 2018). Dolayısıyla, Türkiye'nin Zeytin Dalı Harekâtı'nın BMGK nezdinde meşru müdafaa hakkına aykırı görülmediği sonucunu çıkarılabilir.

Türkiye operasyon öncesinde Suriye rejimini bilgilendirdiğini açıklamıştır. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Zeytin Dalı Harekâtı ile ilgili Suriye rejiminin yazılı olarak bilgilendirildiğini açıklayarak, operasyonun uluslararası hukuka uygun olarak gerçekleştirildiğini belirtti (DW, 2018b). Ancak Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad Türkiye'nin Afrin'deki operasyonunu saldırganlık olarak yorumlamış, Türk hükümetinin politikasını teröristleri desteklemek şeklinde değerlendirmiştir (BBC, 2018a). Suriye rejiminin bu suçlaması, Türkiye'nin ÖSO'yu desteklemesinden kaynaklanmaktadır. Ancak, ÖSO uluslararası toplum tarafından terör örgütü olarak değil, muhalif grup ya da isyancı olarak görülmektedir (Lister, 2016: 3-5). Komşu ülkelere İran ise; Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Kasım aracılığıyla Türkiye'ye Suriye'nin toprak bütünlüğüne uyması çağrısında bulundu (BBC, 2018). Bunda İran'ın Suriye rejimini desteklemesinin yanında, Türkiye'nin Ortadoğu'daki çıkarlarının İran'la çatıştığı gerçeğinin etkisi olduğu yadsınamaz. Türkiye'nin temel amacı sınır güvenliğini sağlamak ve sınırlarında bir terör devleti kurulmasına engel olmak iken; İran'ın ise Esad'ın iktidarda kalmasını ve Suriye'de İran yanlısı rejimin devamlılığını sağlamayı hedeflediği söylenebilir. İran bu sayede Ortadoğu'daki stratejik hedeflerinden uzaklaşmayacak ve İsrail gibi bir ideolojik düşmana karşı Suriye rejimi ile birlikte hareket edebilecektir. Bu bakımdan Suriye iç savaşının bölgesel ve küresel güçler açısından Ortadoğu'nun geleceğini kendi lehlerine şekillendirmek için bir araç olarak görüldüğü söylenebilir.

Silahlı saldırı olması ve BMGK'nın bilgilendirilmesi unsurları sınır ötesinde meşru müdafaa hakkının temelini teşkil etmektedir. Bu bölümde Zeytin Dalı Harekâtı'ndan önce Türkiye'nin Suriye kaynaklı terör saldırılarına maruz kalması ve bu saldırıların sürekli bir hâl alması nedenleriyle silahlı saldırının varlığı şartını yerine getirdiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin harekât öncesinde BMGK üyelerini bilgilendirmesi, BM Antlaşması'nın 51. maddesine uygun hareket ettiğini göstermektedir. Buna rağmen BMGK'nın daimi üyelerinden Fransa'nın BMGK'yı Suriye gündemiyle toplantıya çağırması operasyona ilişkin olumsuz bir izlenim yaratsa da, toplantı sonrasında Türkiye'ye yönelik herhangi bir yaptırım uygulanmasına gerek görülmemiştir. BMGK'nın terörle mücadele ve Suriye iç savaşına yönelik aldığı kararlarla birlikte Zeytin Dalı Harekâtı'nın meşru müdafaa hakkının bu iki temel prensibine uygun icra edildiği söylenebilir.

Orantılılık Ölçütü

Meşru müdafaa hakkı için temel koşullardan biri olan orantılılık ölçütü Türkiye'nin uğradığı zararlar, Suriye'deki operasyonunun orantılı olup olmadığını değerlendirme açısından önemlidir. Bunun için öncelikle harekâtın amacını irdelemek gereklidir. TSK Zeytin Dalı Harekâtı'nın amacını sınırlarımızda ve bulunduğumuz coğrafyada güvenliği sağlama maksadıyla Suriye'nin kuzey batısındaki Afrin bölgesine yönelik gerçekleştirilen ve hedefi PKK/PYD-YPG ve uzantıları ile DEAŞ'ın varlığını sona erdirmek olarak açıklamıştır. Bu amaçtan hareketle, Şekil 1'de görüldüğü üzere Türkiye'nin sınırlarındaki Afrin'in teröristlerden arındırılması ve Türkiye'ye bölgeden yöneltilen terör tehditlerini bertaraf etme amaçları göze çarpmaktadır. Operasyonun tüm kuzey Suriye yerine yalnızca Afrin bölgesiyle sınırlı tutulmasıyla Türkiye'nin hedefinin işgal değil, spesifik hedefleri ortadan kaldırmak olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye bunun yanında Afrin'de yaşayan sivillerin hayatını garanti altına almak için bu operasyonu gerçekleştirdiğini açıklamıştır. Afrin 2011 yılında 125.000 kişilik bir nüfusa sahipken, 2012 yılında iç savaşın etkisiyle nüfusu 750.000'in üstüne çıkmıştır. Dolayısıyla bölgede yaşayan çok sayıda sivil vatandaş olduğu söylenebilir. Bunun yanında bölgeyi ele geçirmek için PYD/YPG'li teröristlerle DEAŞ üyesi teröristler arasında uzun süredir çatışmalar sürmekteydi. Türkiye'nin bu argümanı, bölgede yaşayan sivillerin hayatını koruma amacı

gütmesinden dolayı da önemlidir. Bu konuda Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın operasyonun Afrin’de yaşayan Kürtlere yönelik bir operasyon olmadığı, aksine Kürtleri temsil ettiğini iddia eden terör örgütlerine yönelik olduğunu belirtmiştir (Kalın, Sözcü, 2018b).

Şekil 1: Zeytin Dalı Harekâtı Öncesi Suriye’de Durum (BBC, 2018d)

Türkiye’nin operasyonu ne şekilde yürüttüğü ve ne kadar süre sürdürdüğü orantılılık ölçütünü kavrayabilmek için gerekli diğer önemli göstergelerdendir. Zeytin Dalı Harekâtı’nı ÖSO ile birlikte yürüten TSK, operasyonun ilk gününde ÖSO’ya havadan 72 savaş uçağıyla destek vermiş, önceden tespit edilmiş PYD/YPG’ye ait sığınak, eğitim alanları ve depo gibi yerler imha edilmiş, karadan da çok namlulu roket atarlar ile operasyon desteklenerek kara kuvvetlerinin önü açılmıştır (Kibaroglu, 2018: 12). Dönemin Başbakanı Binalı Yıldırım ise harekâtın amacının Türkiye’nin 30 kilometre sınırında bir güvenli bölge inşa ederek Türkiye’nin sınırlarındaki bölgelerin Suriye tarafından yapılacak bir havan topu ve füze saldırısının hedefi olmaktan çıkarılması olduğunu belirtmiştir (Yıldırım, BBC, 2018b). Bu açıklamaya bakıldığında aslında operasyonun hedefinin oldukça geniş olduğu düşünülebilir. Ancak operasyon alanı Afrin bölgesiyle sınırlı tutulmuştur. Aslında Türkiye’nin Suriye’deki ilk kapsamlı harekâtı olan Fırat Kalkanı Harekâtı da benzer bir hedefle başlatılmış, 216 gün süren operasyon sonucunda Cerablus, el Bab ve Çobanbey DEAŞ teröristlerinden temizlenmiş ve YPG’nin bölgede yayılması durdurulmuştu (Milliyet, 2017). Harekâtın sonunda 90 kilometre sınır hattında ve 40 kilometre derinliğindeki alan temizlenmiş, ancak YPG’li teröristlerin Fırat’ın doğusuna gönderilme hedefi gerçekleştirilememiştir (Yeşiltaş, Seren ve Özçelik, 2017: 32). Zeytin Dalı Harekâtı’nın kapsamı ise daha dar tutulmuştur. Afrin’in 2012 yılında PYD/YPG tarafından işgal edildiği ve Suriye’deki merkezi olarak seçildiği göz önüne alındığında Türkiye’ye yöneltilebilecek potansiyel tehdidin önüne geçmenin hedeflendiği görülmektedir. Bu açıdan, terörist oluşumları durdurmak için kullanılan araçlar kara ve hava kuvvetleri araçları olmakla birlikte Afrin merkezinde TSK-ÖSO ile PYD/YPG teröristleri arasında ciddi bir çatışma yaşanmaması operasyonda sivil kaybın aşırı artmamasını sağlamıştır (BBC, 2018c). Bozkurt’un (2018) da belirttiği gibi, orantılılık ilkesine uygun olmanın koşulu; düşmanı tamamen yok etme amacı olmaması durumudur. Bu ilkeye Zeytin Dalı Harekâtı’nda uyulduğu gözlenmiştir.

Orantılılık ölçütü Türkiye’nin terör örgütlerinin saldırıları sonucu uğradığı zarar ile operasyonun şiddeti arasında orantı olması gerektiğini belirten temel meşru müdafaa prensiplerinden biridir. Operasyonun kapsamının Afrin ile sınırlandırılması, geniş bölgeler yerine spesifik noktaların hedef alınması ve Suriye’de kalıcı bir TSK varlığının hedeflenmemesi orantılılık ilkesinin bu harekât açısından gözetildiğini ortaya koymaktadır. Operasyonun süresinin iki ayla sınırlı tutulması Türkiye’nin Suriye’de uzun süre kalma gibi bir hedefinin olmadığını da göstermektedir. Bu nedenle terör örgütlerinin Türkiye sınırlarından uzaklaştırılması ve sınır güvenliğinin sağlanması hedefi

bölgesel düzeyde gerçekleştirilmiştir. Operasyon Suriye'nin kuzeyinde sivillerin yaşadığı en büyük şehir olan Afrin merkezinde çatışma olmadan, yani sivillerin yaşam alanı gözetilerek gerçekleştirilmiştir.

Zorunluluk ve Aciliyet İlkeleri

Harekâtın zorunluluk arz etmesi için Nikaragua Davası'nda olduğu gibi, saldırının durdurulması için silahlı operasyondan başka bir şansın kalmaması gerekmektedir (Toluner, 1974). Zeytin Dalı Harekâtı açısından bakıldığında saldırının durdurulabilmesi için Türkiye'nin karşısında müzakerede bulunabileceği bir taraf olup olmadığı tartışmalıdır. Ayrıca Türkiye'nin sürekli bir şekilde saldırıya maruz kaldığı Türk yetkililer tarafından belirtilmektedir. Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın'ın CNN International'a verdiği röportajda yalnızca 2017 yılı içinde PYD/YPG kontrolündeki Afrin bölgesinden Türkiye'ye 700'den fazla saldırı düzenlendiği belirtilmiştir (Kalın, CNN International, 2018). Benzer açıklamalar dönemin Başbakanı Binalı Yıldırım ve Başbakan Yardımcısı Bozdağ tarafından da yapılmıştır (BBC, 2018c). Ancak BBC Reality Check'in yaptığı araştırmada Suriye iç savaşına yönelik açık veri kaynaklarında Suriye'den Türkiye'ye yönelik 2017 yılı başından operasyonun başladığı 20 Ocak 2018 tarihine kadar 26 saldırı ve taciz atışının yapıldığı belirtilmektedir. Bu saldırılardan 15'inin ise PYD/YPG'nin kontrolü altındaki Afrin'den yapıldığı belirlenmiştir (Köker, 2018). İki açıklama arasında büyük bir fark olduğu göze çarpmaktadır. Fakat saldırı sayısı 26 olarak kabul edilse bile Türkiye'nin uluslararası hukuka göre kendini koruma hakkı saklı kalmaktadır.

Zorunluluk prensibiyle ilgili başka bir unsur; Suriye'nin terör örgütlerini durdurma gücünün olup olmadığıdır. İç savaş sürerken 2018 yılında Suriye rejimi kendi başına ülkeyi kontrol edebilme gücüne sahip değildi. Özellikle Suriye'nin kuzeyi neredeyse tamamen terör örgütlerinin kontrolü altına girmişti. Bu şartlar dâhilinde, Suriye rejiminin Türkiye'ye yönelik saldırıları durdurma gücü ya da böyle bir önceliği olmadığı ortadadır. Bu durum, Türkiye'nin kendi sınırlarını korumak için sınır ötesi harekât gerçekleştirilmesi gerektiği tezini haklı çıkarmaktadır. BMGK 2014 tarihli 2170 sayılı kararında Suriye rejiminin sınırları içindeki terör örgütlerini etkisiz hale getirmede yetersiz olduğunu dolaylı yoldan dile getirmektedir. İlgili kararda IŞİD (DEAŞ) terör örgütüyle mücadele etmenin uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için temel gereklilik olduğunu belirtmiştir. Ayrıca özellikle DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de neden olduğu sivil kayıplara dikkat çekilmiştir. BMGK üyeleri DEAŞ'ı ortadan kaldırmanın ancak bütün devletlerin katılımı ve ortak çalışması ile mümkün olacağını altını çizmiştir (BMGK, 2014a). Türkiye de bu kararı dile getirerek Suriye iç savaşındaki müdahalesinin DEAŞ terör örgütünü ortadan kaldırmaya yönelik bir adım olduğunu uluslararası toplum nezdinde belirtmektedir.

Zeytin Dalı Harekâtı zorunlu bir operasyon olarak kabul edilebilmekle birlikte, bu operasyonun uluslararası hukuk nezdinde aciliyet içeren bir harekât olup olmadığı da meşru müdafaa hakkının önemli bir parçasıdır. Terzioğlu (2018) kuvvet kullanmanın derhal yapılmasını gerektirecek, saldırı ile savunma arasında ciddi bir süre boşluğu barındırmayacak halini aciliyet prensibinin kullanılması olarak nitelendirmektedir. Zeytin Dalı Harekâtı'nda ise AK Parti hükümeti ve Cumhurbaşkanlığı'nın açıklamaları doğrultusunda tek ve büyük bir terör saldırısına bir cevap taşımadığı söylenebilir. Türkiye'nin belirttiği 700 saldırı sayısı, BBC Reality Check'in 26 saldırı olduğu iddiası arasındaki farkın Türkiye'nin Suriye'den yöneltilen taciz atışlarını da saldırı olarak nitelemesinin etkisi olduğu ortaya atılmaktadır (BBC, 2018c). Saldırı ya da taciz atışı sayısı ile ilgili verilen rakamlarda büyük farklılık olsa da, her iki durum da sınır güvenliğini tehdit etmeye yetecek boyuttadır. Zeytin Dalı Harekâtı öncesinde bir yıl boyunca Suriye sınırından Türkiye'ye yöneltilen saldırılar Türkiye'nin savunma hakkını kullanmasını gerekli kılmaktadır. Hali hazırda uzun süredir devam eden saldırı ya da taciz atışları Türkiye'nin reaksiyonel olarak DEAŞ ve YPG terör örgütlerinin saldırılarına anında cevap verdiği bir durumu göstermemektedir. Buna karşılık aciliyet ilkesine göre uluslararası hukuk gereği her bir saldırıya misliyle anında karşılık verme ve Suriye tarafından saldırının yapıldığı bölgeye havan topu ve çok namlulu roket atarlar ile karadan yapılan karşılık atışları aciliyet ilkesi çerçevesinde değerlendirilebilir.

Aciliyet ilkesi kapsamına girebilecek ve Türkiye'nin uluslararası ilişkiler düzeyinde BM ve uluslararası örgütler aracılığıyla ve kamuoyu açıklamalarıyla sık sık dile getirdiği husus Afrin'deki PYD/YPG varlığıdır. Türkiye'nin bu konudaki endişeleri birkaç kısımda değerlendirilebilir. Birincisi; Afrin bölgesinin PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG terör örgütünün merkezi olarak seçilmesidir. Fırat Kalkanı'nın devamı olarak görülen Zeytin Dalı Harekâtı, Türkiye'nin sınırının hemen ötesindeki Afrin şehri ve çevresinden terör örgütlerini temizlemeyi amaçlamaktadır

(BBC İzleme Servisi, 2018). İkincisi; PYD/YPG Suriye iç savaşında rejimin bıraktığı boşluktan faydalanarak Afrin'i 2012 yılında ele geçirmiştir. Üçüncüsü; PYD/YPG 2014 yılında Afrin'i kanton ilan ederek otonom yönetiminin bir parçası haline getirdiğini duyurmuştur. Türkiye bu üç gelişmeden hareketle Fırat Kalkanı ile başlayarak Zeytin Dalı ile devam eden operasyonlarla, PYD/YPG'nin ilan ettiği sözde iki Kürt bölgesi Afrin ve Kobani arasında tampon bölge oluşturmuştur. Bu sayede Türkiye sınırı boyunca bir Kürt devleti oluşmasını engellemiştir. Zeytin Dalı Harekâtı ile birlikte Azez'den Cerablus'a kadar uzanan bölgede bir Kürt devleti oluşmasını engelleyecek tampon bölge TSK'nın korumasında ÖSO'nun denetimi altındadır (BBC, 2018d). Bunun yanında ABD'nin Irak'ı işgali sırasında 2003'te ve sonrasında Kuzey Irak'ta PKK varlığının kuvvetlendiği ve terör örgütü kontrolündeki Kandil Dağı'nda ve Kuzey Irak'taki birçok bölgede PKK'nın daha fazla kamplaştığı düşünülmektedir. Türkiye, bunun nedeni olarak TBMM'den 2003 Irak tezkeresinin geçmemesini görmektedir. Türkiye, Irak'taki sınır güvenliğini korumak için harekete geçmeme durumunun sonucu olarak Kürt federe bölgesi kurulması olduğunu değerlendirmekte, aynı durumun Suriye'de yaşanmasını engellemek için çabalamaktadır.

Acil bir durumun varlığıyla ilgili diğer önemli bir unsur ise özellikle ABD'ye yapılan 11 Eylül terör saldırılarıyla gündeme gelen ve Bush Doktrini olarak literatürde yer alan saldırı tehdidinin bir meşru müdafaa hakkı doğurması ve bunun aciliyet içerdiğine yönelik anlayıştır. BMGK 1373 sayılı kararı bireysel ve kolektif bir şekilde devletlerin saldırı tehdidine karşı kendilerini koruma haklarına sahip olduğunu belirtmektedir (BMGK, 2001). Burada kast edilen saldırı oluşabileceğine ilişkin bir öngörüdür. Meşru müdafaa hakkının oldukça geniş bir yorumu olduğu söylenebilecek bu durum, ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgalinde kullandığı bir argümandır. BMGK'nın 2005 yılında Irak Savaşı'yla ilgili olarak aldığı 1618 sayılı kararda ise; Irak'ın birliği, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığının korunması kaydıyla Irak'taki terör örgütleriyle mücadele etmenin yasal ve meşru olduğu dile getirilmiştir (BMGK, 2005b). Türkiye'nin Suriye iç savaşına müdahalesi ise uluslararası barış ve güvenlik arayışının geniş bir yorumu olarak görülemez. Bunun nedeni; Türkiye'nin artan ve sürekli bir şekilde Suriye kaynaklı terör örgütlerinin saldırısına maruz kalması ve kendisini korumanın zorunluluk ve aciliyet içeren bir durum olmasıdır.

BM Antlaşması devlet dışı silahlı örgütlere yönelik spesifik düzenlemeler getirmese de bu bölümde bahsedildiği gibi BMGK aldığı pek çok kararlar terörle mücadelenin global bir sorun olduğunu ve saldırıya maruz kalan devletlerin meşru müdafaa haklarını tanıdığıdır. BMGK DEAŞ'la ilgili olarak da pek çok karar almıştır. 2249 ve 2368 sayılı kararlarında DEAŞ'ın insan hakları ihlallerine, uluslararası hukuku çiğnemesine, dini ve etnik temaları kullanarak Irak ve Suriye merkezli olarak yayılmasına yer vermiştir. Dolayısıyla, DEAŞ'a cevap verebilecek kapasiteye sahip devletlerin uluslararası hukuk çerçevesinde insan hakları ihlalleri, sığınmacı akınını kontrol altına alma gerekçeleriyle, uluslararası hukuka dayanarak silahla karşılık vermesini uygun bulmuştur (BMGK, 2015b; 2017a). BMGK'nın 2178 sayılı kararı ise yabancı terörist savaşçılara ilişkin olarak BMGK'nın kaygılarını yansıtmaktadır. Karara göre yabancı terörist savaşçılar Suriye iç savaşının şiddetinin daha da artmasına ve savaşın daha karmaşık bir hal almasına neden olmaktadır. Bu kararda da önceki kararlar gibi DEAŞ'a karşı tüm BM üyesi devletlerin birlikte hareket etmelerine yönelik bir çağrı bulunmaktadır (BMGK, 2014b). Türkiye BMGK'nın bu kararına uygun şekilde Batı koalisyonundaki devletlere birlikte DEAŞ'a karşı mücadele etmiştir. 2178 sayılı karara ilişkin daha sonra 'BMGK'nın Yabancı Terörist Savaşçılardan Etkilenen Devletlerin BMGK'nın 2178 Sayılı Kararını Uygulamaları' başlıklı detaylı rapora göre 1300 DEAŞ üyesi Türkiye yoluyla Irak ve Suriye'ye geçerek DEAŞ saflarında savaşmaya başlamıştır (BMGK, 2015a: 22). Dolayısıyla DEAŞ'ın insan hakları ihlallerini durdurmak ve savaşın şiddetini arttıracı ve süresini uzatabilecek yabancı savaşçıların terör örgütüne katılmaları da BMGK kararlarında acilen müdahale edilmesi gereken bir husus olarak görülmektedir. Türkiye'nin Zeytin Dalı Harekâtı DEAŞ'ın terör saldırılarının önüne geçebilmek, yayılmasını ve militan desteği sağlanmasını engellemek için önemli bir adım olarak görülebilir.

Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ise BMGK ve BM Genel Kurulu'nun Suriye iç savaşı ve terörle mücadeleyle ilgili aldığı kararların hemen hepsinin DEAŞ'a yönelik kararlar olmasıdır. DEAŞ dışında BM'nin gündemine Suriye savaşıyla ilgili gelen tek örgüt el Nusra ve uzantılarıdır. BMGK Suriye iç savaşı ile ilgili 2019'da almış olduğu kararlarla yine DEAŞ'ın faaliyetlerine yoğunlaşmış ve Suriye'deki diğer terör örgütlerini göz ardı etmiştir (BMGK, 2019a; 2019b). Bu durum, zorunluluk ve aciliyet ilkelerinin yalnızca DEAŞ'a yönelik uygulanabilecek meşru müdafaa prensipleri olarak görülmesine neden olmamalıdır. Batı koalisyonu DEAŞ ile mücadelede PYD/YPG'yi "local partner" (yerel ortak) olarak seçmiş olsa da, daha önce de bahsedildiği gibi PYD/YPG, ABD ve birçok Avrupa devleti tarafından PKK terör örgütünün Suriye kolu olarak kabul edilmektedir. Terör

örgütlerinin saldırılarını durdurmaya yönelik faaliyetler BMGK'nın 1373 sayılı kararıyla güvence altına alınmıştır (BMGK, 2001).

Zeytin Dalı Harekâtı'nda zorunluluk ve aciliyet ilkeleri prensiplerine uyulup uyulmadığı Suriye rejiminin terör örgütlerini etkisiz hale getirme gücüne sahip olup olmamasıyla, Türkiye'nin savunmaya başvurmadan saldırıyı durdurmasının başka bir yolunun kalıp kalmadığıyla ve operasyonun aciliyet gerektirip gerektirmediği unsurlarıyla incelenmiştir. Sonuçta Suriye rejiminin terör örgütlerini etkisiz hale getirme gücünün olmadığı, terör örgütlerinin sürekli bir şekilde Türkiye'nin güvenliğini ve huzurunu tehdit ettiği görülmüştür. Bu nedenlerle operasyonun zorunluluk prensibine uygun olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Aciliyet ilkesinin Türkiye'nin sınırlarında bir terör devleti kurulmasını engellemek ve DEAŞ ve PYD/YPG saldırılarını durdurmak amacıyla gündeme getirildiği görülmüştür. Bu bölümde BMGK kararlarıyla Türkiye'nin meşru müdafaa hakkına sahip olup olmadığı analiz edilmiş, zorunluluk ve aciliyet ilkelerine riayet edildiği gözlenmiştir.

SONUÇ

Bu makalede Zeytin Dalı Harekâtı'nın sınır ötesinde meşru müdafaa hakkı, BM Antlaşması ve uluslararası hukuk normları yoluyla incelenmiştir. Araştırmada harekâtın düzenlenmesi için silahlı saldırının olması şartı incelendiğinde harekât öncesinde Türkiye'nin Suriye kaynaklı terör örgütlerinin pek çok kez silahlı saldırılarına maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin taraf olduğu BM Antlaşması'na uyararak savunma hakkını kullanacağını BMGK'ya bildirdiği, BMGK toplantı ve kararları aracılığıyla anlaşmıştır. Bu durum Türkiye'nin meşru müdafaa hakkını kullanabilmesi için uluslararası hukuka uygun bir yol izlediğini göstermektedir. Ancak makalede bu iki şartın gerçekleşmesinin meşru müdafaa hakkı için yeterli olmadığı ortaya konmuştur. Bunun yanında zorunluluk ve aciliyet ilkelerinin de gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunu analiz edebilmek için silahlı operasyondan başka bir seçenek kalıp kalmadığı ve Türkiye yerine Suriye rejiminin herhangi bir müdahalede bulunup bulunmayacağı incelenmiştir. Türkiye'nin sürekli bir şekilde hedef haline geldiği resmi açıklamalardan anlaşmıştır. Suriye rejiminin ise sınırlarında faaliyet gösteren terör örgütlerini ortadan kaldırma gücünün olmadığı değerlendirilmiştir. Terör örgütleri iç savaş süresince Suriye'nin kuzeyinde kritik bölgeleri kontrolleri altına almış, işgal ettikleri topraklarda hâkimiyetlerini ilân etmişlerdir. Suriye rejiminin PYD/YPG'nin otonom bölge ilânlarını durdurmaya ve işgalini sona erdirmeye yönelik aksiyon almaması terör örgütlerinin saldırılarını durdurma gücünün olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda DEAŞ ile mücadelede çaresiz kalması ve Rusya ve Batı koalisyonunun desteğini alması da terör örgütlerini tek başına ortadan kaldırma kuvvetinin olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bu makale Türkiye'nin Suriye rejiminden terör örgütlerini Türkiye'ye yönelik saldırılarını durdurmasını beklemesinin gerçekçi olmadığı kanaatine varmıştır.

Zorunluluk ilkesi kabul edilmekle birlikte operasyonun aciliyet gerektirip gerektirmediği saldırı ile savunma arasındaki süre bakımından değerlendirilmiştir. Saldırının süreklilik arz etmesi ve Türkiye'nin her taciz atışı ya da saldırıya askeri harekât ile karşılık vermemesi nedeniyle Zeytin Dalı Harekâtı'nın reaksiyonel bir harekât olmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yerine aciliyet ilkesi ile ilgili Türkiye'nin üç tez ortaya koyduğu söylenebilir: PYD/YPG'nin Afrin'i Suriye'deki merkezi olarak ilan etmesi, terör örgütünün Türkiye'nin Suriye sınırlarının tamamını kapsayan ve Akdeniz'e kadar uzanan bir hat boyunca uzanan bir Kürt devleti kurma hayali ve Fırat'ın batısına geçerek bu hayali gerçekleştirilmeye yaklaşması. Türkiye bu durumu ulusal güvenlik meselesi olması dolayısıyla kırmızı çizgisi olarak ilan etmekte ve böyle bir duruma izin vermeyeceğini defaten dile getirmektedir. Bu bakımdan Türkiye harekâtın aciliyet arz eden bir durum teşkil ettiğini belirtmektedir. Son olarak, yapılan saldırıya karşı Türkiye'nin spesifik bir bölgeye operasyon yapması, sivillerin yaşamını korumaya özen göstermesi ve operasyonun süresini gerektiği ölçüyle kısıtlı tutması nedenleriyle operasyonun orantılılık ölçütüne uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Türkiye harekât sonrasında bölgede kalıcı üs kurmayı ve askerlerini bölgeye konuşlandırmayı tercih etmemiştir. Bunun yerine, ÖSO güçlerini bölgede desteklemeye devam edeceğini duyurmuştur. Bu nedenle Suriye rejiminin Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyini işgal ettiği yolundaki açıklamalarının gerçeği yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin harekât boyunca Suriye rejiminin güvenlik güçleriyle herhangi bir çatışmaya girmemiş olması ve yalnızca sınırlarındaki güvenlik tehdidini bertaraf etmeye yönelik operasyon yürütmesi orantılılık ölçütünün bir tezahürü olarak sayılabilir.

Zeytin Dalı Harekâtı ile ilgili başka bir sorun ise başta ABD ve AB olmak üzere birçok ÷lke ve kuruluş tarafından terör örgütü olarak ilan edilen PKK'nın, Suriye kolu olan PYD/YPG terör örgütüne karşı tavır alınmamasıdır. Bunda ABD'nin başını çektiği Batı koalisyonunun savaşa doğrudan müdahale etmek yerine Suriye'deki bir silahlı grubu Esad rejimini düşürmek ve DEAŞ terör örgütünü ortadan kaldırmak için desteklemeyi uygun görmesinin etkisi büyüktür. PYD/YPG'nin Batı koalisyonu tarafından yerel ortak olarak görülmesi, yapılan büyük miktardaki silah ve mühimmat desteği, eğitim ve lojistik yardımı, girdiği çatışmalara hava desteği vermesi ve Suriye'deki yayılmacı politikalarına göz yumulması, Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik endişeleri arttırmaktadır. Türkiye hem bu endişeyi paylaşmakta hem de terör örgütüne verilen silahların Türkiye'ye karşı kullanılabileceğine ilişkin kaygı duymaktadır. Aynı zamanda sınırlarında bir terör örgütü kurulması tehdidi artarak devam etmektedir. Bu şartlar altında PYD/YPG'nin Suriye'deki yayılmasını durdurmaya yönelik karar ve aksiyonlar sınır güvenliğini sağlamaya yönelik gerekli tedbirler olarak görülebilir.

DEAŞ açısından duruma bakılacak olursa, Türkiye'nin 2014-2018 yılları arasında terör örgütünün saldırıları sonucu yüzlerce vatandaşını kaybetmesinin haklı bir meşru müdafaa sebebi olduğu gör÷lmektedir. DEAŞ'ın 2017 yılında Türkiye'ye yönelik en kanlı saldırılarından birini gerçekleştirmesi terör tehdidinin sürdüğünü göstermektedir. Terör örgütünün Suriye'nin kuzeyindeki varlığının da Türkiye'nin güvenliğini tehdit etmekte olduğu dönemde, BMGK'nın Türkiye'nin sınırlarını güvence altına almaya ve Türkiye-Suriye sınırında bir tampon bölge ilan etmeye sıcak bakmaması Türkiye'yi sınır güvenliğini sağlamak için harekete geçmeye zorlamıştır.

Sonuçta Türkiye'nin Zeytin Dalı Harekâtı'nın meşru müdafaa hakkı kapsamına girdiği ortaya konmuştur. Bununla birlikte Suriye iç savaşı başladığından beri Türkiye dış politikasının Ortadoğu'ya dönük bir politika benimsemesi gerektiği hususu da son yıllarda tartışılmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin neo-Osmanlıcı dış politikayı benimseyerek bir cihan devleti olması ve Suriye'nin savaş sonrasında yeniden yapılanmasında rol oynaması gerektiği düşünceleri Suriye iç savaşında Türkiye'nin başat aktör olma amacıyla paralellik arz etmektedir. Türkiye dış politikasının Ortadoğu'nun geleceğini şekillendirmede etkin bir güç olma ideali mevcudiyetini korusa da, Zeytin Dalı Harekâtı'nın sınır güvenliği ve terörle mücadeleye yönelik gerekli, orantılı ve aciliyet içeren bir operasyon olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- AA. (2020a). Bakan Akar: İdlib’de başlatılan Bahar Kalkanı Harekâtı Başarıyla Sürdürülmekte. *Anadolu Ajansı*. (01.03.2020) aa.com.tr/tr/bahar-kalkani-harekati/bakan-akar-idlibde-baslatilan-bahar-kalkani-harekati-basariyla-surdurulmekte/1750603 (Erişim: 12.05.2020).
- AA. (2020b). MSB: Bahar Kalkanı Bölgesinde 299 Rejim Askeri Etkisiz Hale Getirildi. *Anadolu Ajansı*. (03.03.2020) <https://www.aa.com.tr/tr/bahar-kalkani-harekati/msb-bahar-kalkani-bolgesinde-299-rejim-askeri-etkisiz-hale-getirildi/1753604> (Erişim: 13.05.2020).
- AA. (2020c). MSB: Harekât alanında Esed Rejiminin Açtığı Ateş Sonucu 2 Asker Şehit Oldu. *Anadolu Ajansı*. (04.03.2020) <https://www.aa.com.tr/tr/bahar-kalkani-harekati/msb-harekat-alaninda-esed-rejiminin-actigi-ates-sonucu-2-asker-sehit-oldu/1753976> (Erişim: 12.05.2020).
- Akşam. (2019). Süleyman Şah Türbesi nerede? Süleyman Şah kimdir? (14.04.2019) <https://www.aksam.com.tr/guncel/suleyman-sah-turbesi-nerede-suleyman-sah-kimdir/haber-722457> (Erişim: 03.05.2020).
- Aljazeera. (2012). Mermilerin Yeni Adresi Hatay. (06.10.2012) <http://www.aljazeera.com.tr/haber/mermilerin-yeni-adresi-hatay> (Erişim: 02.05.2020).
- Arab League. (2012). *Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012*, Report No: 259.12D.
- Astana Calling. (2017). 6th Astana Process Talks Produce De-escalation Zone Agreement. (27.09.2017) <https://www.astanacalling.com/6th-astana-process-talks-produce-de-escalation-zone-agreement> (Erişim: 11.11.2017).
- Bakırcıoğlu, Ö. (2009). “The Right to Self-Defence in National and International Law: The Role of the Imminence Requirement”, *Ind. Int’l & Comp. L. Rev.*, 19/1, 1-48.
- BBC. (2018a). Zeytin Dalı Harekâtı için Suriye’deki Aktörler Ne Diyor? (22.01.2018) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42769930> (Erişim: 18.05.2020).
- BBC. (2018b). Zeytin Dalı Harekâtı’nda 3. Gün: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Suriye Gündemiyle Toplandı. (22.01.2018) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42770007> (Erişim: 20.12.2019).
- BBC. (2018c). Zeytin Dalı Harekâtı Öncesi Afrin’den Türkiye’ye Kaç Saldırı Düzenlendi? (21.03.2018) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43469338> (Erişim: 20.12.2019).
- BBC. (2018d). Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye, Afrin’e Operasyon Başlattı. (20.01.2018) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42758889> (Erişim: 20.12.2019).
- BBC İzleme Servisi. (2018). Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye’yi Afrin’de Ne Bekliyor? (20.01.2018) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42702911> (Erişim: 10.11.2019).
- BM. (1945). Birleşmiş Milletler Antlaşması ile Milletlerarası Adalet Divanı’nın Statüsünün Onanması Hakkında Kanun. T.C. Resmi Gazete. (24.08.1945). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (Erişim: 14.05.2020).
- BM. (1974). BM Genel Kurulu’nun 14 Aralık 1974 tarihli 3314 Sayılı Kararı. Birleşmiş Milletler.
- BM. (2006). Resolution Adopted by the General Assembly on 8 September 2006 60/288. The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy (Genel Kurul’un 8 Eylül 2006 Tarihinde Yaptığı Toplantıda Benimsediği 60/288 Sayılı Karar: Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Stratejisi). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu.
- BMGK. (2001). Resolution 1373 Adopted by the Security Council at Its 4385th Meeting, on 28 September 2001 (Güvenlik Konseyi’nin 28 Eylül 2001 Tarihinde Yaptığı 4385. Toplantısında Almış Olduğu 1373 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2005a). Resolution 1624 Adopted by the Security Council at Its 5261st Meeting, on 14 September 2005 (Güvenlik Konseyi’nin 14 Eylül 2005 Tarihinde Yaptığı 5261. Toplantısında Almış Olduğu 1624 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2005b). Resolution 1618 Adopted by the Security Council at Its 5246th Meeting, on 4 August 2005 (Güvenlik Konseyi’nin 4 Ağustos 2005 Tarihinde Yaptığı 5246. Toplantısında Almış Olduğu 1618 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.

- BMGK. (2010). Resolution 1963 Adopted by the Security Council at Its 6459th Meeting, on 20 December 2010 (Güvenlik Konseyi'nin 20 Aralık 2010 Tarihinde Yaptığı 6549. Toplantısında Almış Olduğu 1963 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2014a). Resolution 2170 Adopted by the Security Council at Its 7242nd Meeting, on 15 August 2014 (Güvenlik Konseyi'nin 15 Ağustos 2014 Tarihinde Yaptığı 7242. Toplantısında Almış Olduğu 2170 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2014b). Resolution 2178 Adopted by the Security Council at Its 7272nd Meeting, on 24 September 2014 (Güvenlik Konseyi'nin 24 Eylül 2014 Tarihinde Yaptığı 7272. Toplantısında Almış Olduğu 2178 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2015a). Implementation of Security Council Resolution 2178 by States Affected by Foreign Terrorist Fighters (Yabancı Terörist Savaşçılardan Etkilenen Devletlerin BMGK'nın 2178 Sayılı Kararını Uygulamaları). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Terörle Mücadele Komitesi.
- BMGK. (2015b). Resolution 2249 Adopted by the Security Council at Its 7565th Meeting, on 20 November 2015 (Güvenlik Konseyi'nin 20 Kasım 2015 Tarihinde Yaptığı 7565. Toplantısında Aldığı 2249 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2017a). Resolution 2368 Adopted by the Security Council at Its 8007th Meeting, on 20 July 2017 (Güvenlik Konseyi'nin 20 Temmuz 2017 Tarihinde Yaptığı 8007. Toplantısında Aldığı 2368 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2017b). Resolution 2396 Adopted by the Security Council at Its 8148th Meeting, on 21 December 2017 (Güvenlik Konseyi'nin 21 Aralık 2017 Tarihinde Yaptığı 8148. Toplantısında Almış Olduğu 2396 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2017c). Resolution 2379 Adopted by the Security Council at Its 8052nd Meeting, on 21 September 2017 (Güvenlik Konseyi'nin 21 Eylül 2017 Tarihinde Yaptığı 8052. Toplantısında Almış Olduğu 2379 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2019a). Resolution 2462 Adopted by the Security Council at Its 8496th Meeting, on 28 March 2019 (Güvenlik Konseyi'nin 28 Mart 2019 Tarihinde Yaptığı 8496. Toplantısında Almış Olduğu 2462 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- BMGK. (2019b). Resolution 2482 Adopted by the Security Council at Its 8582nd Meeting, on 19 July 2019 (Güvenlik Konseyi'nin 19 Temmuz 2019 Tarihinde Yaptığı 8582. Toplantısında Almış Olduğu 2482 Sayılı Kararı). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi.
- Bozkurt, E. (1996). *Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı ve Körfez Krizi Örneği*. Konya: Atlas Kitabevi.
- Bozkurt, E.; Poyraz, Y. ve Erdal, S. (2018). *Devletler Hukuku*, 10. Baskı, Ankara, Legem Yayıncılık.
- Pazarıcı, H. (2008). *Uluslararası Hukuk*, 6. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.
- CNN International. (2018). Turkish Official: Why US Should Partner with Turkey in Syria. (01.02.2018) <https://edition.cnn.com/2018/02/01/opinions/turkish-official-why-us-should-partner-with-turkey-in-syria-opinion-kalin/index.html> (Erişim: 15.01.2020).
- Cockburn, P. (2016). Turkish Threats of Intervention after Ankara Bombing Taken Seriously by Obama. (20.02.2016) <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syria-conflict-isis-turkey-barack-obama-ankara-bombing-a6886466.html> (Erişim: 21.02.2016).
- DW. (2018a). BM Güvenlik Konseyi Afrin'i Görüştü. (23.01.2018) <https://www.dw.com/tr/bm-g%C3%BCvenlik-konseyi-afrini-g%C3%B6r%C3%BCst%C5%9Ft%C3%BC/a-42265604> (Erişim: 18.05.2020).
- DW. (2018b). Afrin'e "Zeytin Dalı Harekatı" Başladı. (20.01.2018) <https://www.dw.com/tr/afrine-zeytin-dal%C4%B1-harekat%C4%B1-ba%C5%9Fad%C4%B1/a-42236447> (Erişim: 10.03.2020).
- Euronews. (2019). Farklı Kaynaklara Göre Barış Pınarı Harekâtı'nın Bilançosu. (18.10.2019) <https://tr.euronews.com/2019/10/18/farkli-kaynaklara-gore-120-saat-ara-verilen-baris-pinari-harekatinin-bilancosu> (Erişim: 12.05.2020).
- Evrensel. (2019). Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekâtlarının Bilançosu. (09.10.2019) <https://www.evrensel.net/haber/388574/firat-kalkani-ve-zeytin-dali-harekatlarinin-bilancosu> (Erişim: 12.05.2020).

- Kadioğlu, İ. A. (2018). "The Proxy Warfare in Syria", *Political Reflection*, 4/4, 10-15.
- Kadioğlu, İ. A. (2019). "Not Our War: Iraq, Iran and Syria's Approaches towards the PKK", *The Rest: Journal of Politics and Development*, 9/1, 44-57.
- Kadioğlu, İ. A. (2020). "International Peace Efforts in the Syrian Civil War: The "Inevitable" Failure?", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi [Turkish Journal of Middle Eastern Studies]*, 7/1, 13-44.
- Kibaroglu, M. (2018). "Zeytin Dalı Harekâtı'nın Siyasi, Diplomatik ve Askeri Açından bir Değerlendirmesi", *Stratejist*, 9, 10-19.
- Köker, İ. (2018). Zeytin Dalı Harekâtı öncesi Afrin'den Türkiye'ye kaç saldırı düzenlendi? BBC. (21.03.2018) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43469338> (19.04.2019).
- Lawson, F. H. (2014). "Syria's Mutating Civil War and Its Impact on Turkey, Iraq and Iran", *International Affairs*, 90/6, 1351-1365.
- Lister, C. (2016). *The Free Syrian Army: A Decentralized Insurgent Brand*, Washington, D.C., Brookings Institution.
- Lundgren, M. (2016). "Mediation in Syria: Initiatives, Strategies, and Obstacles, 2011–2016.", *Contemporary Security Policy*, 37/2, 273-288.
- Martin, N. (2018). "The AK Party and the Kurds since 2014: A Discourse of Terror", *British Journal of Middle Eastern Studies*, XLV/4, 543-558.
- Milliyet. (2012). Suriye'den Atılan ve Türkiye Akçakale'ye Düşen Top Mermisi Bir Mesaj Mı? (03.10.2012) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/suriyeden-atilan-ve-turkiye-akcakaleye-dusen-top-mermisi-bir-mesaj-mi-suriyeden-atilan-bomba-turkiye-akcakaleye-dustu-1606249> (Erişim: 02.05.2020).
- Milliyet. (2017). Fırat Kalkanı Harekâtının 216 Günlük Bilançosu. (30.03.2017) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinin-216-gunluk-bilancosu-2423279> (Erişim: 11.05.2020).
- Özkan, A. (2002). "Uluslararası Hukukta Birleşmiş Milletler ve Afganistan Operasyonu", *Avrasya Dosyası (BM Özel)*, 8/1, 238-257.
- Reuters. (2014). Factbox - What They Said on Syria at Montreux. (22.01.2014) <https://uk.reuters.com/article/uk-syria-crisis-talks-quotes/factbox-what-they-said-on-syria-at-montreux-idUKBREA0L1J120140122> (Erişim: 05.07.2019).
- RT (2016). Syria Crisis Plan: Cessation of Hostilities, Humanitarian Airdrops, Peace Talks Laid Out in Munich. (12.02.2016) <https://www.rt.com/news/332211-munich-lavrov-kerry-un-syria> (Erişim: 19.02.2016).
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2017a). *Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi*. Temmuz 2017. Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2017b). *PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG*. Mayıs 2017. Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı.
- Terzioğlu, S. S. (2018). "Uluslararası Hukuk Açısından Fırat Kalkanı Harekâtının Meşruluğu Sorunu". *TBB Dergisi*, 134, 587-638.
- Toluner, S. (1973). *Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Benzeri Faaliyetler Davası'ndaki Yargı ve Meşru Müdafaa Hakkı*, Mahmut R. Belik'e Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Sözcü (2018a). TSK: 'Zeytin Dalı Harekâtı' Başladı. (20.01.2018) <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/tskdan-afrin-icin-son-dakika-aciklamasi-zeytin-dali-harekati-basladi-2182728/> (Erişim: 01.11.2019).
- Sözcü (2018b). İbrahim Kalın: Erdoğan Trump ile Görüşecek. (24.01.2018) <https://www.sozcu.com.tr/2018/dunya/ibrahim-kalin-erdogan-trump-ile-gorusecek-2187373/> (Erişim: 17.05.2020).
- van Wilgenburg, W. (2013). Kurdish Forces Clash with Main Syrian Opposition in Syria, Reports Say. (17.01.2013) <http://www.rudaw.net/english/news/syria/5666.html> (Erişim: 06.04.2016).
- Yeni Şafak (2016). Dünya 'Fırat Kalkanı'na Ne Dedi. (24.08.2016) <https://www.yenisafak.com/dunya/firat-kalkanina-ne-dedi-2516723> (Erişim: 14.02.2020).
- Yeşiltaş, M.; Seren, M. ve Özçelik, N. (2017). *Fırat Kalkanı Harekâtı: Harekâtın İcrası, İstikrarın Tesisi Ve Alınan Dersler*, SETA, İstanbul.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).